

Yazar: (E)Tuğg.Dr.Oktay Bingöl

Suriye Politikasının Artçıları: Radikalleşme ve Yeni Denklem

Türkiye’de güncel siyasi kriz gittikçe derinleşirken Suriye merkezli fay hatları da hareketlenmeye başladı. Baştan itibaren ciddi yanlışlar barındıran AKP’nin Suriye politikası geçtiğimiz aylarda ortaya çıkan iki önemli gelişmeyle bir süredir Türkiye’nin aleyhine çalışıyordu.

Bunlardan ilki Suriye’deki kimyasal silah kriziydi. Bu kriz, Rusya’nın usta diplomasisi ve ABD’nin başta Türkiye olmak üzere Suriye politikasında vekâlet verdiği bölgesel aktörlerin beceriksizliğinden dolayı Esad rejiminin işine yaradı. Esad rejimi uluslararası sistemden soyutlanmışlığını kısmen aşmaya başlarken hararetle askeri müdahaleyi savunan Türkiye uluslararası ve bölgesel güç dengesinde biraz daha yalnızlaştı; radikal İslamcı örgütler, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), PKK uzantısı PYD ve Barzani ile sayıları milyona ulaşan Suriyeli mültecilerin yakıcı sorunlarının kaskacında sıkıştı kaldı.

Diğer gelişme ise birincisiyle neredeyse eş zamanlı olarak yaşanan İran-Batı yakınlaşmasıdır. Bu olgu da Suriye krizinin seyrinde ve Irak-Kuzey Irak bağlamında Türkiye’nin aleyhine işliyor.

Suriye krizinin geleceği için önümüzde kritik bir eşik 2. Cenevre Konferansı’dır. ABD ve Rusya’nın pazarlıkları ile şekillendirilmeye çalışılan bu konferansta; Suriye’de ateşkes ilanı, radikal İslamcı gruplarla mücadele, ateşkesin denetimi için uluslararası bir kuvvet/yapı teşkili ve bölgeye görevlendirilmesi, siyasi geçiş süreci ve mülteciler başta olmak üzere halka insani yardım yapılması konuları öncelikli alanlar olarak görünüyor. Konferansta bu konuların hepsinde uzlaşma sağlanarak ortak bir tavır geliştirilebilir mi? Öngörmek zor. Ancak krize fazlasıyla bulaşmış olan Türkiye, konferans kararlarıyla ilişkili ve ayrı olarak ciddi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalacak gibi görünüyor.

Öncelikle, Türkiye’de önümüzdeki süreçte radikal İslamcı şiddet önemli bir tehdit olarak beliriyor. Bu tehdit, temel olarak Suriye’de hem rejim kuvvetleriyle hem de ÖSO ile çatışan El Kaide ve benzer radikal örgütlerin sıkıştıkça Türkiye sınırına doğru çekilmelerinden kaynaklanıyor. Türkiye’deki mülteci kampları ve sınırdaki kontrol yetersizliği ile Suriye krizinin başından beri kurulan gayri resmi ilişkiler ağları içeri sızmaya imkân veriyor.

Türkiye, başta ABD olmak üzere uluslararası aktörlerin baskısıyla ve kendi güvenlik bürokrasisinin dinamikleriyle radikal İslamcı gruplara yönelik operasyonlar düzenlediğinde misilleme riski öne çıkıyor. Diğer taraftan Türkiye’ye sızmış ve sızacak grupların Suriye’deki çatışmalarını Türkiye’de devam ettirmeye çalışmaları ve dış istihbarat servislerinin ülkemizde belirledikleri hedeflere operasyonlar düzenlemeleri de olasıdır. Güçlü bir devlette bu tür operasyonlar düzenlenmesi zordur.

Türkiye’de ise mevcut krizde hükümet, yargı, polis ve istihbarat birimlerinin zayıflamış olmaları hassasiyeti artırmaktadır.

Yukarıdaki tabloya Türkiye’de İslami siyasetin radikalleşmesi riskini eklemek gerekiyor. Siyasal İslamcılığın güçlü olduğu ülkelerde ana akım İslami grupların rüşvet ve yolsuzluğa bulaşmaları, siyasi yozlaşmanın ortaya çıkması ve dış politikada yaşanan başarısızlıklar hemen her zaman radikalleşmeye yol açmış, özellikle dindar genç kesimlerin bir bölümü ılımlı İslami hareketleri terk ederek Cihadist yapılara yönelmiştir. Bu konuda İslam dünyasında sayısız örnek var, ancak burada sadece birkaçına değinelim.

Geçmişte İsrail’e karşı siyasi ve askeri başarısızlıklara uğrayan ve yozlaşma batağına saplanan Arap İslamcı siyasi partiler, Hizbullah ve Hamas gibi radikal İslamcı grupların güç kazanmasına toplumsal zemin hazırlamışlardır. Benzer şekilde Afganistan’da Sovyet işgali sonrası yönetime hâkim olan mücahit partilerinin yolsuzluk ve rüşvete bulaşmaları ile kendi aralarında çatışmaları Afganistan’ın Müslüman halklarını laikleştirmemiş, aksine özellikle Afgan gençlerini radikalleştirerek Taliban gibi bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Kuzey Kafkasya’nın Müslüman halklarının da benzer bir deneyimi var. Bugün bölgenin tamamında etkili olan radikal İslamcılıkta ana akım siyasi yapıların ve İslami siyasetin yozlaşmasının payı az değil.

Dolayısıyla Suriye krizinden kaynaklanan radikal dinamik, Türkiye iç siyasetinde AKP ve Cemaat arasındaki çatışmanın ürettiği yeni bir dinamik ile birleşerek Türkiye için ciddi bir radikal İslam olgusu ortaya çıkarabilir. Böyle bir değişim ise Suriye krizi ile kapımıza dayanan radikal İslamcı şiddeti kolaylaştırabilir ve büyütebilir.

Türkiye’nin Suriye politikasının artçı etkilerinden diğerini İran bağlamında irdelemek gerekiyor. Bir süredir Batı ile flört eden İran, 2. Cenevre Konferansı’nda Esad rejimini biraz daha kuvvetlendiren sonuçların çıkması durumunda kriz bölgesinden kısmen sıyrılarak Irak’a daha fazla angaje olma fırsatı bulacaktır. Bu kapsamda İran’ın Maliki yönetimine desteğini artırırken aynı zamanda Kuzey Irak iç siyasetine dâhil olarak petrol ve doğal gaz rezervlerinin işletilmesi ile boru hatları projelerinde kendi çıkarlarına uygun koşulların yaratılması için çalışması rasyonel bir hareket tarzı olarak görülmektedir. Bu politikanın gerçekleştirilmesi için takip edilecek strateji ise tarihsel olarak iyi ilişkilere sahip olduğu Talabani’nin KYB’si ve Suriye’nin kuzeydoğusunda KYB ile bağlantılı yapıların kaldıraç olarak kullanılmasıdır.

İran’ın bu tür vasıtaları kullanmaya başlaması Türkiye’nin Kuzey Irak’ta bir süredir rakipsiz olan konumunu etkileyecek ve yeni bir çatışma alanı yaratacaktır. İlişkilerin gelişimine paralel olarak İran’ın, PKK ve PYD’yi de güç mücadelesine dâhil etmeye çalışması, iki ülke ilişkilerinin son çeyrek asırlık geçmişi anımsandığında olasılık dışı değil, aksine olabirliği hayli yüksektir.

Diğer bir deyişle, Suriye krizinde Türkiye'nin dış politikası Irak, Kuzey Irak ve kuzeydoğu Suriye'de bağlamında yeni bir denklem ortaya çıkarıyor. Denklemin bir tarafında Türkiye, Irak'taki Sünni gruplar ve Barzani'nin KDP'si ile Suriye'de KDP bağlantılı siyasi partiler yer alırken diğer tarafta; İran, Maliki'nin Irak'ı, Talabani'nin KYB'si ve bunun Suriye uzantısı konumlanıyor. PKK ve PYD ise şimdilik makara ipiyle birincisine bağlı. İp koptuğunda ya da koparıldığında "Çözüm Süreci" üzerinde yıkıcı etkiler yaratacak ve bir seri sonuç ortaya çıkaracaktır. Bu denkleme ABD'nin rolü ayrı bir yazı konusu, ancak 30 yıldır Türkiye-İran mücadelesinde Türkiye'yi tercih eden ABD'nin baskıladığı İran'a denetimli serbestlik tanıma niyetinde olduğunu vurgulamak gerekiyor.

